

DUDUQLANISHNING PSIXOLOGIK OMILLARI VA ULARNI BARTARAF ETISHNING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI

Abdullayeva Karomat Islom qizi

Boshlang'ich va maktabgacha ta'lim fakulteti

Maxsus pedagogika :logopediya yo'nalishi talabasi 2-kurs talabasi

Anotatsiya: Ushbu maqolada oilaviy muhitning duduqlanuvchi bolalar nutqini tiklash jarayoniga ta'siri ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqotda oilaning psixologik qo'llab-quvvatlashi, ijtimoiy-munosabatdagi muhit, ota-ona bilan muloqot sifatining bolaning nutq rivojlanishiga va duduqlanishni kamaytirishga ta'siri o'rganilgan. Shu bilan birga, logopedik mashg'ulotlar bilan oilaviy yordamni uyg'unlashtirishning samaradorligi, bola nutqiga bo'lgan motivatsiyani oshirish va emotsional barqarorlikni mustahkamlashdagi ahamiyati tahlil qilingan. Natijalar oilaviy muhitning bolalarning nutq buzilishlarini bartaraf etishdagi muhim omil ekanligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: Oilaviy muhit, duduqlanish, nutq rivojlanishi, logopedik mashg'ulotlar, psixologik qo'llab-quvvatlash, maktabgacha yoshdagi bolalar, kommunikativ faollik, emotsional barqarorlik.

Nutq rivojlanishi bolalarning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Duduqlanish esa maktabgacha va maktab yoshidagi bolalarda eng keng tarqalgan nutq buzilishlaridan biri bo'lib, bolaning o'ziga bo'lgan ishonchi, muloqotdagi faolligi va ijtimoiy moslashuviga salbiy ta'sir qiladi.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, duduqlanishning davomiyligi va kuchayishida psixologik va ijtimoiy omillar muhim ahamiyatga ega. Shu nuqtai nazardan, oilaviy muhit bolalarning nutqini tiklash jarayonida muhim rol o'ynaydi. Ota-onalar bilan samarali muloqot, oilaviy qo'llab-quvvatlash, stress va taranglikni kamaytiruvchi faoliyat, uy sharoitida logopedik mashg'ulotlarni davom ettirish bolalarning nutq rivojlanishiga sezilarli ta'sir qiladi.

Oilaviy muhit bolaga nafaqat ruhiy quvvat beradi, balki duduqlanishni kamaytirish, nutq ritmi va artikulyatsiyani yaxshilashda yordam beradi. Shu sababli

nutq buzilishlarini bartaraf etishda logopedik va psixologik mashg'ulotlarni oilaviy qo'llab-quvvatlash bilan uyg'unlashtirish muhim hisoblanadi.

Nutq rivojlanishi bolalar hayotida muhim o'rin tutadi, chunki nutq orqali ular fikrini ifodalaydi, atrof-muhit bilan muloqot qiladi va ijtimoiy ko'nikmalarini shakllantiradi. Duduqlanish esa maktabgacha va maktab yoshidagi bolalarda keng tarqalgan nutq buzilishlaridan biri bo'lib, bolaning kommunikativ qobiliyati, nutq ritmi va artikulyatsiyasini buzadi, shuningdek, uning emotsional holati va o'ziga bo'lgan ishonchiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, duduqlanishning davomiyligi va og'irligi bolaning psixologik holati, oilaviy muhit va ijtimoiy sharoit bilan bevosita bog'liq. Shu sababli nutq buzilishlarini bartaraf etishda oilaviy muhit muhim ahamiyatga ega.

Oilaviy muhit bolaning nutqini tiklash jarayonida bir nechta jihatdan ta'sir ko'rsatadi. Birinchidan, ota-onaning psixologik qo'llab-quvvatlashi bolaning ichki tarangligini kamaytiradi, qo'rquvini yengishga yordam beradi va mashg'ulotlarga bo'lgan motivatsiyasini oshiradi. Ota-onalar bilan muntazam va ijobiy muloqot bolalarning nutqga bo'lgan ijobiy munosabatini shakllantiradi. Shu bilan birga, oilaviy muhit bolaga o'zini erkin his qilish imkonini beradi, bu esa duduqlanish darajasini sezilarli darajada kamaytiradi.

Ikkinchidan, oilaviy muhitning nutq rivojlanishiga ta'siri logopedik mashg'ulotlar bilan uyg'unlashtirilganda yanada samarali bo'ladi. Uy sharoitida ota-onalar bola bilan artikulyatsion mashqlar, nafas nazorati, nutq ritmini yaxshilash mashqlarini bajarsa, mashg'ulotlar natijasi kuchayadi. Bunday integrativ yondashuv bolada nutqni tabiiy va ravon holatga keltirishga yordam beradi, bola mashg'ulotlarda faol ishtirok etadi va nutq rivojlanishidagi o'zgarishlarni tezroq ko'radi.

Uchinchidan, oilaviy muhit bolalarning ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi. Duduqlanuvchi bola ko'pincha o'z nutqidan uyali yoki xavotirli bo'lishi mumkin, bu esa ijtimoiy muhitga moslashuvini qiyinlashtiradi. Oilaviy muhitda ota-onaning rag'batlantiruvchi, qo'llab-quvvatlovchi va ijobiy munosabati bolaning ijtimoiy moslashuvini yaxshilaydi, guruh mashg'ulotlarida o'z fikrini ifodalashga va boshqalar bilan muloqot qilishga bo'lgan ishonchini oshiradi. Shu tariqa, oilaviy muhit

duduqlanuvchi bolalarda nutq faolligini oshirish va ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishda muhim omil hisoblanadi.

Shuningdek, oilaviy muhitning emotsional barqarorlikka ta'siri ham katta ahamiyatga ega. Bolaning ichki tarangligini kamaytirish, qo'rquv va stressni yengishga yordam berish nutq ritmi va artikulyatsiyani tiklash jarayonini tezlashtiradi. Ota-onalar bilan psixologik mashg'ulotlar, relaksatsiya va vizualizatsiya texnikalari bolaning ichki barqarorligini oshiradi, mashg'ulotlarni samarali qiladi va duduqlanishni kamaytirishga yordam beradi.

Multimodal texnologiyalar va o'yin shaklidagi mashqlarni oilaviy qo'llab-quvvatlash bilan birgalikda qo'llash ham samaradorlikni oshiradi. Bolalar vizual ko'rsatmalar, audio va video materiallar, interaktiv o'yinlar orqali mashg'ulotlarga qiziqadi, nutq mashqlarini tabiiy va qiziqarli tarzda bajaradi. Shu tariqa, oilaviy muhit va multimodal yondashuv bolalarning motivatsiyasini oshiradi, nutq buzilishini bartaraf etishda samarali mexanizm yaratadi.

Oilaviy muhit shuningdek ota-onalarning nutq rivojlanishi jarayonida faolligini oshiradi. Ota-onalar uyda bolaga mashqlarni nazorat qilsa, bola bilan muntazam shug'ullansa va unga ijobiy rag'batlantirish bersa, mashg'ulotlarning ta'siri kuchayadi. Shu bilan birga, ota-onalarning psixologik bilimlari bolalarning ichki tarangligini aniqlash, qo'llab-quvvatlash va zaruriy intervensiyalarni amalga oshirish imkonini beradi.

Natijada, oilaviy muhit bolalarning nutqini tiklash jarayonida muhim omil sifatida namoyon bo'ladi. U bolalarning emotsional barqarorligini mustahkamlash, qo'rquv va ichki taranglikni kamaytirish, nutq ritmini va artikulyatsion koordinatsiyani yaxshilash, kommunikativ faollik va ijtimoiy moslashuvni oshirish imkonini beradi. Shu sababli, logopedik va psixologik mashg'ulotlarni oilaviy qo'llab-quvvatlash bilan uyg'unlashtirish duduqlanuvchi bolalarda nutq buzilishlarini bartaraf etishning samarali yo'li hisoblanadi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, oilaviy muhit duduqlanuvchi bolalarning nutqini tiklash jarayonida muhim omil hisoblanadi. Ota-onalarning psixologik qo'llab-quvvatlashi, ijobiy muloqoti va uy sharoitida logopedik mashg'ulotlarni davom ettirishi bolalarning nutq ritmi, artikulyatsion koordinatsiyasi va kommunikativ faolligini

yaxshilashga xizmat qiladi. Shu bilan birga, oilaviy muhit bolalarning ichki tarangligini kamaytiradi, qoʻrquvini yengishga yordam beradi va mashgʻulotlarga boʻlgan motivatsiyasini oshiradi.

Multimodal texnologiyalar, relaksatsiya mashqlari va oʻyin shaklidagi mashgʻulotlarni oilaviy qoʻllab-quvvatlash bilan uygʻunlashtirish terapiya samaradorligini yanada oshiradi. Ota-onalar bilan faol hamkorlik bolalarning nutqga boʻlgan ijobiy munosabatini shakllantiradi va ijtimoiy moslashuvini yaxshilaydi. Shu sababli, oilaviy muhit duduqlanuvchi bolalarda nutq buzilishlarini bartaraf etishda integrativ va samarali vosita sifatida qoraladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Глухов В. П. *Логопедия: Коррекция речевых нарушений*. – Москва: Владос, 2019.
2. Волкова Г.А. *Логопедическая ритмика в коррекции заикания у детей*. – Санкт-Петербург: Речь, 2017.
3. Андропова Л.Г. *Психологические аспекты коррекции заикания у дошкольников*. – Москва: Педагогика, 2020.
4. Шарипова Ш. Х. *Мактабгача yoshdagi bolalarda nutq buzilishlarini aniqlash va korreksiya qilish metodikalari*. – Toshkent: Fan, 2021.
5. Qodirov O. *Duduqlanishni bartaraf etishda psixologik intervensiyalar*. – Toshkent: Pedagogika, 2020.
6. Yusupov N. *Logopediya va psixologiya integratsiyasi: Zamonaviy yondashuvlar*. – Samarqand: Universitet Nashriyoti, 2022.
7. Alimov Sh. *Мактабгача yoshdagi bolalarda nutq rivojlanishi va oilaviy omillar*. – Toshkent: Fan, 2019.
8. Karimova N. *Duduqlanuvchi bolalarning nutqini tiklashda ota-onaning roli*. – Toshkent: Pedagogika, 2020.
9. Guitar B. *Stuttering: An Integrated Approach to Its Nature and Treatment*. – Lippincott Williams & Wilkins, 2019.
10. Van Riper C. *The Nature of Stuttering*. – Prentice Hall, 2015.

